

УДК 007:304:001.

КІНЕЦЬ ЖУРНАЛІСТИКОЗНАВСТВА? ДО ПИТАННЯ ПРО СОЦІАЛЬНОКОМУНІКАЦІЙНИЙ НАПРЯМ СУЧАСНИХ МЕДІАДОСЛІДЖЕНЬ

Наталка Габор

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Генерала Чупринки, 49, 79000, м. Львів, Україна
e-mail: nat.gabor@gmail.com*

У статті проаналізовано особливості формування журналістичного дискурсу в період зміни наукової парадигми й переходу на платформу соціальних комунікацій

Ключові слова: нові медіа, парадигма соціальних комунікацій, журналістичне дослідження, медіастудії, учасницька журналістика.

У 2006 році українське журналістичне дослідження* змінило наукову парадигму й перейшло на платформу соціальних комунікацій. Цю подію можна було спрогнозувати, насамперед тому, що змінилися реалії самої журналістики як сегменту публічної сфери, та й інші різновиди публічного простору почали активно, як ніколи раніше, впливати на журналістику. Насамперед йдеться про появу нових медій, мультимедійні видозміни традиційних медій та вплив контенту соціальних мереж на змістове наповнення ЗМК.

Найпомітнішими стали зміни у презентації медійного матеріалу. Йдеться не тільки про появу інформаційно-аналітичних сайтів, на відміну від класичних ЗМІ, але й про те, що більшість традиційних медій (газет чи каналів) мають свої сайти, де текстів більше, ніж у паперовій версії, вони ґрунтовніші, мають активні гіперпосилання на інші, з подібною тематикою, врешті газети пропонують нам відео чи аудіоматеріали.

Цікавим є те, як при цьому, змінюється формат деяких традиційних ЗМК. Наприклад зникає різниця між традиційними та новими медіями: добре відоме всім радіо *Свобода* сьогодні пропонує слухачеві на власному сайті (це навіть візуально помітно) значно більше текстуальних чи візуальних матеріалів, аніж аудіо-текстів.

Ще однією важливою зміною стала поява соціальних мереж, які запропонували споживачам не ту інформацію, що важлива на думку редактора/журналіста чи власника, а саме ту, яку шукають вони, при тому бажано від очевидців, що важливо. Хобі громадян, яким подобалось знімати чи описувати те, що відбувалось довкола, любительськими камерами чи

мобільними телефонами, та викладати на сайтах, блогах чи в соцмережах перетворилось на новий ресурс для медій. Якийсь час навіть тривала дискусія, чи не замінить цей ресурс професійну журналістику взагалі. Таких прикладів багато. Мова про те явище, яке називають відкритою журналістикою (open journalism) чи учасницькою (participatory journalism) [1]. Термін «учасницька» підкреслює колективність явища; спільну участь журналістів і читачів у безперервному процесі творення новинних текстів [2].

Отже учасницька – це журналістика, яка використовує тексти/відео не журналістів, а учасників/свідків події. Редактор британської газети *The Guardian* з цього приводу каже, що сума того, що ми можемо зробити разом, переважає те, що ми можемо зробити самі [3]. Особливо це помітно після катастроф, землетрусів, терористичних актів, коли ЗМК максимально використовують відео та фото свідків, а не журналістів. Журналісти стають організаторами колективного джерела інформації та змушені виконувати роль „вартових” (gatekeepers) при відборі цієї інформації. Журналісти, які до появи Веб 2.0 перебували „по інший бік екрану” від аудиторії, тепер самі намагаються залучити до текстотворення (відео чи фото) саму аудиторію. Про це свідчать і платформа „Народної правди” на сайті *Українська правда*, і „Я-Корреспондент” на *Корреспонденте*, і I-Report на сайті каналу *CNN*. Якщо згадати рубрику „Підсумки року 2011” на каналі *1+1*, то саме з таких любительських відео з мережі Алла Мазур уклала підсумки року, що завершився, а розпочинався огляд відомими кадрами про добивання Муамара Каддафі, відзнятого мобільним телефоном одного з солдатів-учасників.

Ще одне цікаве й нове явище, яке варто згадати у контексті можливого соціально-комунікативного дослідження, — це інтерпретативні спільноти. Йдеться про не-журналістські сайти, на яких комунікують люди, які представляють іноді фан-спільноти, іноді цілі субкультури. Саме на них добре візуалізується те, що аудиторія та виробники контенту помінялись ролями, вважає російська дослідниця сучасної медіа культури Наталія Соколова [4].

Класикою використання соцмереж нині можна вважати події „арабської весни”, коли люди вийшли з протестами на вулиці завдяки контактам у ФБ, далі під час мітингів контактували з допомогою Твіттера, ввечері все, що трапилось викладали в YouTube. І тільки після цього надходив час традиційних медій, які намагались осмислити все [5].

Усі приклади наведено (а ще більше не наведено) для того, щоб озвучити сумнів, що традиційне (до-соціальнокомунікаційне) журналістикознавство під егідою філологічних наук могло запропонувати методологію для осмислення цих новинок, безпосередньо чи опосередковано породжених сучасною журналістикою.

Суспільство після тоталітарного режиму змінювалось, з ним змінювались ЗМК, а за ними й медіадослідження. З ідеологічного (офіційно-філологічного) за суттю формату радянського періоду, вони поступово перейшли у філологічний, а в середині 90-их, коли журналістикознавчі дослідження перебували все ще у філологічній парадигмі, вже вітались та заохочувались міждисциплінарні дослідження. Що, вочевидь, було провісником того, що медійним розвідкам вже затісно у філологічному науковому полі. Відбулося розширення проблемно-тематичної сфери досліджень: з'явилися

дослідження тематичних блоків (медіакультура, медіаполітика, медіафілософія), дискурсу медій, типології нових ЗМК та нових тенденцій у функціонуванні. Реально визрівала потреба відлунитись від філологічного напрямку, який був ідеальним для текстознавчих досліджень, проте сковував інші нові напрямки медіарозвідок філологічним рамкуванням. До прикладу, було складно досліджувати такі нові явища як медіакритика на рівні її впливів як на журналістську, так і читацьку аудиторію, чи медіакультура нових у медій у контексті тих явищ суспільного життя, які вона породжувала (як-от комунікативні спільноти).

Ситуацію загострювало те, що з одного боку, вийшовши з-під філологічних наук, журналістикознавство не виробило нової методології досліджень, однозначного понятійно-термінологічного апарату. Іноді ті самі явища окреслювались різними термінами, не завжди адекватно перекладеними чи скалькованими з іноземних мов. З іншого боку інші наукові дисципліни, які утворювали цю міждисциплінарність: соціологія, психологія, філософія, історія, політологія, – намагались й досі намагаються зберегти за собою право досліджувати ЗМК, особливості його функціонування та впливу як власний предмет досліджень, демонструючи цим непотрібність журналістикознавства чи залишаючи для нього обмежені резервації для досліджень. „Сьогодні медіатекст набув статусу базової категорії в медіалінгвістиці, медіастилістиці, медіакультурі, медіаосвіті – нових напрямках лінгвістичної, філософської, педагогічної науки (праці Т.Г. Добросклонської, Н.Б. Кириллової, Г.Я. Солганика, О.В. Федорова та ін.)” [6]. На той час бажаний прогноз міг бути двояким: розвиток журналістикознавства як напрямку, який отримує розвиток як медіастудії (Media Studies)*** або ж його об’єднання з іншими науковими напрямками, наприклад, такими як комунікативістика (Journalism and Communication), завдяки чому журналістикознавство отримує змогу послуговуватись її теоріями та методами, чи соціологія, яка претендує на осмислення соціальних процесів і журналістики, як одного із соціальних інститутів [7]. Вибір було зроблено на розширення наукової компетенції через парадигму соціальних комунікацій.

Йдеться зовсім не про „вигнання філології з журналістської науки” а саме про “тяжіння журналістикознавства одразу до двох наукових напрямів – до соціологічного та до комунікативістського” [8], та виходу на методологію суміжних дисциплін.

З одного боку це обіцяло багато плюсів: соцікомунікаційний масштаб передбачає створення синкретичної метатеорії, яка дозволяє об’єднувати міждисциплінарні знання та методологію для вивчення й осмислення процесів не лише щодо функціонування ЗМІ, але й тих, що їх породили, і які породили вони, як-от учасницька журналістика чи медіаактивізм. Що добре. На сучасному етапі нам бракує власних українських метадосліджень журналістики, які б дозволили об’єднати різні типи досліджень, різну проблематику і виробити таку мапу медіадосліджень, яка б продемонструвала, у яких напрямках активно просуваються наукові розвідки, а де маємо білі плями.

З іншого боку, вірогідна широчінь дослідницького поля соціально комунікаційних досліджень, які окреслив директор Інституту журналістики

Київського національного університету імені Тараса Шевченка Володимир Різун: *«можна виділити ряд актуальних вже на сьогодні питань для соціальнокомунікаційних досліджень, наприклад: інституціалізація, морфологізація, ієрархізація громади як суб'єкта-комуніката соціальних комунікацій; формування суб'єктно-суб'єктного підходу в системі соціального комунікування; протидія та ризики в соціальній комунікації»***², потребує застереження, що отримана широчінь проблематики та поліваріантність досліджень може призвести до втрати самого журналістикознавства як явища, заради відродження якого власне й відбувся соціальнокомунікаційний перехід.

*Прим.: „журналістикознавство” у тексті використано як синонім поняття «медіа-студії» що окреслює усю сукупність досліджень, пов'язаних з особливостями функціонування журналістики.

**зі статті Різун „Соціально комунікаційний підхід у науці та галузі соціальна інженерія” http://journlib.univ.kiev.ua/Socialniy_pidhid.pdf)

***Media Studies, див.:http://en.wikipedia.org/wiki/Media_studies, а також Юлія Голоднікова [Медіаосвіта та медіакритика у контексті українських медіа-студій](http://www.mediakrytyka.info/media-filosofiya/mediaosvita-ta-mediakrytyka-u-konteksti-ukrayinskykh-mediastudiy.html) <http://www.mediakrytyka.info/media-filosofiya/mediaosvita-ta-mediakrytyka-u-konteksti-ukrayinskykh-mediastudiy.html>)

1. Melanie Sill. My National Press Club talk on 'The Case for Open Journalism Now'/Sill Melanie//[Електронний ресурс]- Режим доступу: <http://www.ojr.org/ojr/people/melaniesill/201112/2040/>

2. Participatory Journalism: Guarding Open Gates at Online Newspapers/Sill Melanie//[Електронний ресурс]- Режим доступу: http://media.wiley.com/product_data/excerpt/60/14443322/1444332260-65.pdf <http://www.ojr.org/ojr/people/melaniesill/201112/2040/>

3. Мелані Сілл. [На підтримку відкритої журналістики: нові рамки інформування громадськості](http://www.mediakrytyka.info/ohlyady-analytika/na-pidtrymku-vidkrytoyi-zhurnalistyky-novi-ramky-informuvannya-hromadskosti.html)/ Сілл Мелані//[Електронний ресурс]- Режим доступу: <http://www.mediakrytyka.info/ohlyady-analytika/na-pidtrymku-vidkrytoyi-zhurnalistyky-novi-ramky-informuvannya-hromadskosti.html>

4. Наталія Соколова: Трансмедіа намертво прив'язує користувачів до брендів/Соколова Наталія//[Електронний ресурс]- Режим доступу: <http://journalism.ucu.edu.ua/program-highlights/734/>

5. Конспект лекції Девіда Лафонтейна о новых технологиях для журналистов//[Електронний ресурс]- Режим доступу: http://blogs.lb.ua/andrey_yanitskiy/123664_konspekt_leksii_devida_lafonteyn.html

6. Мария Казак. Специфика современного медиатекста/Казак Мария//[Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://discourseanalysis.org/ada6/st42.shtml>

7. Journalism as Social Science; Cason, Clarence E. // [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://heinonline.org/HOL/LandingPage?collection=journals&handle=hein.journals/jofsf9&div=64&id=&page=>

8. Казакова Т. Сучасне українське журналістикознавство крізь призму концепту "соціальні комунікації"/Т. Казакова// [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://journlib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=2318>

**IS IT THE THE END OF JOURNALISM RESEARCH
(AS 'ZHURNALISTYKOZNAVSTVO')?
DEALING WITH THE PARADIGM OF SOCIAL
COMMUNICATIONS IN MODERN MEDIA RESEARCH**

Nataliya Gabor

*Ivan Franko National University of Lviv,
Generala Chuprynky str. 49, 79044, Lviv, Ukraine
e-mail: nat.gabor@gmail.com*

The article deals with the features of formation of journalism research discourse in the period of changing of scientific paradigms and transition to a platform of social communications

Keywords: new media, paradigm of social communications, journalism research, media studies, participatory journalism.

**КОНЕЦ ЖУРНАЛИСТИКОВЕДЕНИЯ?
К ВОПРОСУ О СОЦИАЛЬНОКОМУНИКАТИВНОМ
ОРИЕНТИРЕ СОВРЕМЕННЫХ МЕДИАИССЛЕДОВАНИЙ**

Наталія Габор

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
ул. Генерала Чупринки, 49, 79044, г. Львів, Україна
e-mail: nat.gabor@gmail.com*

В статье проанализировано особенности формирования журналистиковедческого дискурса в период смены научных парадигм и перехода на платформу социальной коммуникации.

Ключевые слова: новые СМИ, парадигма социальной коммуникации, журналистиковедение, партисипаторная журналистика.

*Стаття надійшла до редколегії 23.12.12
Прийнята до друку 10.01.13*